

**בצלם, מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
האגודה לזכויות האזרח בישראל
הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל
המוקד להגנת הפרט
רופאים לזכויות אדם**

ירושלים, 10 ביוני 2006
ש.מ. 11161

לכבוד
ראש הממשלה מר אהוד אולמרט
קריית הממשלה, ירושלים

שר הביטחון מר עמיר פרץ
משרד הביטחון
הקריה, תל אביב

הנדון: הרג חפים מפשע

הריגתם של אב, אם וארבעה קטינים חפים מפשע ביום שישי, על חוף ימה של עזה, ככל הנראה על-ידי פגז שירו חיילי צה"ל, היא תוספת מצערת לסטטיסטיקה איומה:
על-פי נתוני בצלם, מאז תחילת האינתיפאדה השנייה נהרגו בשטחים 3,431 פלסטינים בידי כוחות הביטחון, מהם 698 קטינים מתחת לגיל 18. לפחות 1,645 מן ההרוגים לא לקחו חלק בלחימה בעת שנהרגו (לא כולל 244 בני אדם שהיו יעד להתנקשות מכוונת).

פעולותיה ומחדליה של מדינת ישראל, כפי שהן באות לידי ביטוי בסטטיסטיקה המזוויעה הזו, חותרות תחת עקרונות יסוד אוניברסאליים בדבר קדושת החיים וכבוד האדם. עקרונות אלה מעוגנים במשפט הבינלאומי ובמשפט הישראלי, והפרתם שומטת את הקרקע המוסרית והחוקית לפעולותיה של ממשלת ישראל – ושל מדינת ישראל.

נתונים אלה הם תוצאה מצטברת של מדיניות ישראל – מדיניות שבאה לידי ביטוי בהרחבה בלתי חוקית של הוראות הפתיחה באש, עמימות ומסרים כפולים, הפרת עיקרון הפרופורציונאליות והעדר חקירות עצמאיות. בנספח לפנייה זו, אנו דנים בקצרה בתחומים אלה. אנו מוכנים כמובן להציג לכם את העובדות ביתר פרוט.

מדינת ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה, לא מוסרית ולא חוקית, להמשיך במדיניות של הרג חפים מפשע. למותר לציין גם את הנזק הדיפלומטי והתדמיתי שמדיניות זו גורמת.

אכן, על המדינה מוטלת חובה לנקוט בכל האמצעים הלגיטימיים העומדים לרשותה כדי להגן על חייהם ועל ביטחונם של אזרחי ישראל, לנוכח התקפות של ארגונים פלסטינים. אכן, התקפות אלו המכוונות נגד אזרחים מהוות פשע מלחמה שאין להצדיקו. אולם לא יעלה על הדעת שמדינה ריבונית תפעל בשיטות בלתי חוקיות, שחלקן מגיע לכדי פשעי מלחמה. כאן המקום לשוב ולהזכיר, שאחת החובות המרכזיות המוטלות על ישראל על-פי המשפט ההומניטארי הבינלאומי, היא למזער את ההשלכות של פעולות צבאיות על האוכלוסייה האזרחית, ולהבטיח את חייהם ואת ביטחונם של האזרחים הפלסטינים, גם בעת לחימה.

אנו דורשים מכם לפעול מיידית להפסקת הרג האזרחים הפלסטינים בשטחים, ולעקור מן השורש את היסודות התורמים להרג זה.

בכבוד רב,

**ג'סיקה מונטל, מנכ"ל - בצלם
רחל בנזימן, מנכ"ל - האגודה לזכויות האזרח בישראל
חנה פרידמן, מנכ"ל - הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל
דליה קרשטיין, מנכ"ל - המוקד להגנת הפרט
הדס זיו, מנכ"ל - רופאים לזכויות אדם**

מצ"ב נספחים:

אודות ההרחבה הבלתי חוקית של הוראות הפתיחה באש
אודות העמימות והמסרים הכפולים
אודות הפרת עיקרון הפרופורציונאליות
אודות היעדר חקירות עצמאיות

נספחים:

אודות ההרחבה הבלתי חוקית של הוראות הפתיחה באש

מאז פרוץ האינתיפאדה השנייה בספטמבר 2000, הרחיב צה"ל פעמים רבות את הוראות הפתיחה באש החלות על החיילים המשרתים בשטחים. ההוראות "המורחבות" מאפשרות לחיילים לפתוח באש על פלסטינים במטרה להרוג, גם במצבים שבהם לא נשקפת לחיילים סכנת חיים. השינויים בהוראות בוצעו בחסות הטענה כי מאז פרוץ האינתיפאדה שורר מצב של "סכסוך מזוין" בין ישראל לבין הארגונים הפלסטיניים החמושים, המצדיק את החלתם של דיני הלחימה. גם אם טענה זו נכונה, הרי שחלק ניכר מפעולות צה"ל בשטחים - פיזור הפגנות, ביצוע מעצרים, והטלת הגבלות על חופש התנועה - הן פעולות אכיפת חוק באופיין, שאין כל הצדקה להתייחס אליהן כאל פעולות לחימה. חיילים המבצעים פעולות של אכיפת חוק אינם רשאים לפתוח באש על מנת להרוג, אלא אם נשקפת סכנה לחייהם.

מאז פרוץ האינתיפאדה מטיל צה"ל חיסיון על תוכנן של הוראות הפתיחה באש בשטחים. עם זאת, מתחקירים שערכו ארגוני זכויות האדם במהלך השנים האחרונות, שכללו, בין השאר, גביית עדויות מפי חיילים ששירתו בשטחים, וכן ממידע שפורסם באמצעי התקשורת, עלולות דוגמאות רבות לאופנים השונים שבהם הורחבו ההוראות.

ממקורות אלה עולה, למשל, כי חיילים שהשתתפו במבצעים למעצר מבוקשים קיבלו הוראות המתירות להם לירות אש חיה על כל אדם הנחשד כנמלט מבית שאליו הם הגיעו לצורך המעצר, וזאת מבלי לוודא את זהות הנמלט ומבלי לנקוט באמצעי אזהרה. בנוסף, במבצעים מסוג זה ההוראות מתירות ירי "הרתעה" מסיבי על בתים, שעל פי החשד, מסתתר בהם מבוקש, גם אם ידוע כי באותו בית שוהים אזרחים חפים מפשע. יש לציין כי הוראות מסוג זה הינן בלתי חוקיות גם לפי דיני הלחימה. במסגרת הוראות אלה, הרגו כוחות הביטחון מאז תחילת 2004 ועד היום, 168 בני אדם במהלך פעולות למעצר מבוקשים בגדה המערבית. לפחות 40 מן ההרוגים היו אזרחים שלא היו קשורים ליעדי הפעולה בכל דרך שהיא ועוד 54 לפחות, הוגדרו כמבוקשים, אך לא היו חמושים או שלא השתמשו בנשק בעת שנורו ונהרגו.

דוגמה נוספת להרחבה בלתי חוקית של הוראות הפתיחה באש היא יצירתם של "אזורי מוות" בשטחים הסמוכים לגדר ההיקפית של רצועת עזה. לפי עדויות שהגיעו אלינו, יחידות מסוימות מונחות לפתוח באש באופן אוטומטי על כל אדם המנסה לחצות את הגדר, ולעיתים גם על כל אדם המתקרב אליה, ללא אזהרה מוקדמת וללא קשר לנסיבות הספציפיות ולזהות החשוד. יש לציין כי קיימים סימנים מדאיגים המצביעים על החמרת תופעה זו לאחר השלמת תכנית ההתנתקות. מנתוני בצלם עולה כי מאז ועד היום הרגו חיילי צה"ל בסמוך לגדר זו לפחות 9 אזרחים פלסטינים לא חמושים, בהם 5 קטינים ובכללם ילדה בת 8.

ייתכן כי גם לאירוע החמור בחוף הים של עזה, שבו נהרגו כזכור 7 חפים מפשע, בהם 5 קטינים, יש קשר להרחבה הזו. אולם עד גמר התחקיר, אנו מנועים מקביעת עמדה בנושא.

אודות העמימות והמסרים הכפולים

לעיתים קרובות, כוחות הביטחון הורגים אזרחים פלסטינים חפים מפשע תוך חריגה מהוראות הפתיחה באש הרשמיות. עם זאת, גם תופעה זו נגזרת, במידה זו או אחרת, ממדיניות צה"ל בשטחים בכלל, ומאופן העברת ההוראות מהפיקוד העליון לאחרון החיילים בשטח, בפרט.

באינתיפאדה הראשונה ובשנים שלאחריה חולקו לכל החיילים פנקסים המפרטים את הוראות הפתיחה באש. באינתיפאדה השנייה, לעומת זאת, נמנע צה"ל מלעשות כן. כתוצאה מכך, ההוראות מועברות לחיילים בעל-פה, על-ידי קצינים שאף הם קיבלו אותן בעל-פה מקצינים אחרים. הליך זה יוצר בהכרח כר נרחב לפרשנויות ומשאיר פתח להעברה חלקית ואף מוטעית של ההוראות. כאשר מדובר בהוראות האמורות לווסת ולהסדיר את המקרים שבהם מותר לירות ולהרוג בני אדם, נדרשת הבהרה חד-משמעית של ההוראות לחיילים והקפדה כי ההנחיות אכן מגיעות לכל החיילים בשטח. אולם, לפי עדויות רבות שהגיעו לידינו, המקבלות חיזוק במסקנותיה של מחלקת הבקרה של צה"ל, נראה כי בפועל החיילים מקבלים במקרים רבים מסרים כפולים או בלתי ברורים, דבר המוביל בסופו של דבר לתופעה של "אצבע קלה על ההדק".

אודות הפרת עיקרון הפרופורציונאליות

באותן פעולות שלגביהן חלים דיני הלחימה ולא הכללים של אכיפת החוק, כטענת ישראל, צה"ל מחויב לפעול בהתאם למשפט ההומניטארי הבינלאומי בכלל, ולעקרון הפרופורציונאליות בפרט. עיקרון הפרופורציונאליות אוסר על ביצוע התקפה, גם כאשר היא מכוונת ליעד לגיטימי, אם כתוצאה ממנה עלול

להיגרם לאוכלוסייה האזרחית נזק שהוא מוגזם ביחס לתועלת הצבאית שצפויה מההתקפה. אולם, מאז פרוץ האינתיפאדה השנייה מבצע צה"ל פעולות צבאיות המפרות בבוטות עיקרון זה.

כך למשל, במקרה של התנקשויות שביצע חיל האוויר בפלסטינים החשודים בפעילות טרור, שבמהלכן נהרגו ונפצעו עוברי אורח פלסטינים רבים, שלא היה להם כל קשר ליעד להתנקשות. כאשר ההתנקשות מבוצעת על-ידי שיגור טילים מן האוויר אל רכב שנוסע בשעות היום באמצע שכונת מגורים צפופה, האפשרות שאזרחים ייפגעו היא כמעט ודאית. באותם מקרים, טענת ישראל כי היא עושה "ככל שביכולתה" כדי למנוע פגיעה בעוברי אורח אינה אלא מס שפתיים. מאז תחילת האינתיפאדה ועד היום הרגה ישראל במסגרת פעולות התנקשות 357 פלסטינים, בהם 123 אזרחים עוברי אורח.

דוגמה נוספת להפרת עיקרון הפרופורציונאליות היא ההוראה שניתנה לאחרונה על-ידי הפיקוד הבכיר בצה"ל ליחידות הארטילריה היורות לעבר רצועת עזה, בתגובה לירי של רקטות קסאם על-ידי פלסטינים. ההוראה זו מאפשרת להקטין את "טווח הביטחון" של ירי הפגזים לעבר הרצועה ל-100 מטרים מבתי אזרחים, במקום 300 מטרים כפי שהיה נהוג קודם לכן. היות שטווח הפיזור של הפגזים הוא כ-100 מטרים, ומכיוון שירי פגזים מהסוג שנורה על עזה אינו מדויק, הקטנת טווח הביטחון מסכנת באופן ממשי את חיי האזרחים החיים בסמוך לאתרים אליהם משוגרים הפגזים, או השוהים שם. עתירה של ארגוני זכויות האדם נגד הרחבת טווח הירי הארטילרי לרצועת עזה תלויה ועומדת בבג"ץ.

ושבו, רק בסיומו של תחקיר יסודי על אירועי יום ו' נוכל להתייחס לשאלה האם להפרת עיקרון הפרופורציונאליות יש, או אין קשר למותם של שבעה חפים מפשע.

אודות היעדר חקירות עצמאיות

גורם נוסף התורם בעקיפין להמשך תופעת ההרג של אזרחים הוא מדיניות הפרקליטות, ברובם המכריע של המקרים, שלא לפתוח בחקירות לבירור הנסיבות שהביאו להריגתם ופציעתם של אזרחים באמצעות המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח). יש לציין כי עד תחילת האינתיפאדה השנייה הורתה הפרקליטות הצבאית באופן אוטומטי על פתיחת חקירת מצ"ח בכל מקרה שבו אזרח פלסטיני נהרג בידי חיילי צה"ל. בחסות הטענה כי בשטחים מתנהלת מלחמה, מחליטה הפרקליטות להורות על פתיחת חקירות אלה רק בנסיבות יוצאות דופן.

לטענת הפרקליטות, בכל מקרה שבו נהרג אזרח פלסטיני נערך "תחקיר מבצעי" לבירור נסיבות האירוע, ועל סמך תוצאותיו היא מחליטה האם יש מקום לפתוח בחקירת מצ"ח. אולם, תחקיר זה נגוע בניגוד עניינים ברור, שכן הוא נערך על-ידי אלה המעורבים במישרין או בעקיפין באירוע ועלולים לשאת בתוצאות אם תיפתח חקירת מצ"ח. כמו כן, למפקדים העורכים את התחקיר אין ההכשרה הניתנת לחוקרי מצ"ח על מנת לבצע את התחקיר באופן מקצועי. בנוסף לבעיות עקרוניות אלה, ברוב המקרים חולפים חודשים ארוכים, בין האירוע עד לקבלת החלטה האם לפתוח בחקירת מצ"ח, כך שגם כאשר מתקבלת החלטה לפתוח בחקירה מתקשים החוקרים לאתר את הקורבנות או את עדי הראיה ובוודאי שכמעט אין באפשרותם בשלב זה לאסוף ראיות בשטח.

כתוצאה מכל אלה, הסיכוי שחייל שהרג או פצע פלסטיני ללא הצדקה, ייאלץ לתת את הדין ולשלם על כך מחיר, הוא קטן ביותר. לשם המחשה, מאז תחילת האינתיפאדה השנייה הוגשו פחות מ-30 כתבי אישום נגד חיילים החשודים בפגיעה או בהרג בלתי חוקי של אזרחים פלסטינים, ומעטים עוד יותר הורשעו. מדיניותה של הפרקליטות הצבאית משדרת לחיילי צה"ל מסר פסול של זילות כלפי חייהם של פלסטינים ויוצרת אווירה של חסינות מפני מתן דין וחשבון.

עתירה של האגודה לזכויות האזרח ובצלם, בדרישה לפתיחת חקירת מצ"ח בכל מקרה של מות של פלסטיני שלא היה מעורב בלחימה מידי כוחות צה"ל, תלויה ועומדת בבג"ץ.